

УДК 811.111'255.3

О. Г. Павленко

АВТОРСЬКЕ «Я» В ПЕРЕКЛАДАХ МИКОЛИ ДМИТРЕНКА

У статті висвітлено роль перекладацького доробку Миколи Дмитренка в українському літературно-мистецькому просторі другої половини ХХ століття, обґрунтовано мотиваційні алгоритми вибору творів для перекладу, визначено основні принципи перекладацької концепції митця.

Ключові слова: художній переклад, літературний процес, мотиваційний алгоритм, авторство, перекладацькі тактики, абсолютизація авторського контексту, етнолінгвістичний підхід.

DOI 10.34079/2226-3055-2019-12-21-75-83

Постановка проблеми. Сучасні перекладознавчі студії переконливо демонструють багатоаспектність концептуальних підходів щодо інтерпретації та оцінки художніх текстів іншою мовою. Включаючи в себе широке коло питань – від створення типологій перекладів у розмаїтті їх методів, функцій і дій – до окремих аспектів аналізу літературних явищ, перекладознавство вийшло на порубіжжя суміжних гуманітарних наук, засвідчуючи трансформацію дослідницького канону і спонукаючи до оприявлення істотних аспектів існування художнього перекладу в новітній системі координат.

На авансцену наукового зацікавлення сьогодні виходить потреба використання відповідних методологій, спроектованих на вивчення унікальної природи цього явища не лише в контексті традиційно-усталених, апробованих численними філософськими дослідженнями поглядів, але й у комплексі власних характерологічних чинників, позначених новими досягненнями в царині теоретичного осмислення природи художньої творчості, формування нових, часом досить несподіваних, а іноді й суперечливих дослідницьких технік. Осмислення українського художнього перекладу англійської прози другої половини ХХ ст. – його доцільності й функціональності під кутом зору порівняльного літературознавства акцентує на «больових точках» літератури-реципієнта, зумовленості чужого / іншого в національному літературному процесі, значення самого процесу перекладання, пов'язаного з фактами вибору, здійсненого перекладачем, його мотиваційного алгоритму, що саме і зумовлює актуальність цієї розвідки.

Мета статті полягає в обґрунтуванні ролі перекладацького доробку Миколи Дмитренка у літературно-мистецькому просторі другої половини ХХ століття через визначення мотиваційних механізмів вибору творів для перекладання, аргументації авторських концепцій здійснених ним перекладів як джерела ідейно-тематичного оновлення української літератури зазначеної доби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню художнього перекладу як загальнолітературної проблеми, зокрема, висвітленню його ролі у формуванні концепції національної літератури другої половини ХХ століття присвячено низку наукових праць (С. Баснет, Л. Венуті, Р. Доценко, Р. Зорівчак, В. Карабан, В. Коллер, В. Комісаров, В. Коптілов, М. Новикова, М. Стріха, О. Тетеріна, К. Райс, О. Чередниченко, Р. Штольце та ін.), у яких з'ясування іманентної суті цього феномену обертається довкола його осмислення в період становлення та розвитку нової

української літератури (О. Тетеріна, Г. Сковорода, М. Стріха) XIX – початку XX століття, що мало принциповий вплив на розвиток теорії українського поетичного перекладу.

Відтак перспективним є проєкція на «суб'єкт» перекладу, творчий профіль перекладача, обумовлений читацькою рецепцією, літературними традиціями та ситуацією доби другої половини XX століття.

Виклад основного матеріалу. У ході дослідження культурогенезису авторської концепції перекладацтва, позначеною естетизацією мистецтва й пошуком нових форм художнього самовираження, важливим є класичне розуміння поняття авторства. Стадією переходу явища в новий стан фахівці називають час зрілого середньовіччя – XIII ст., коли слово «auctor» і похідні від нього поняття («agere», «augere», «auiere») закріплюються в словнику освічених європейців (де також має обіг і грецький термін «autentim»). У середньовічній культурі поняття «ауктор» («auctor») співвідноситься з ідеєю авторитету («auctoritas»), згідно з якою автор не тільки виступає об'єктом, гідним прочитання, а й таким, що заслуговує на довіру. Виходячи з цього, ауктор – це той, хто «здійснює акт творчості», сприяє виникненню й утвердженню будь-чого, і в сучасному розумінні цього поняття постає як індивідуум, носій особистісних інтенцій та яскраво вираженої суб'єктивності. Згідно з класифікацією, вміщеною в рукописі францисканського ченця святого Бонавентури, ці лексеми позначають участь індивідуума у творенні письмового (у середньовіччі – рукопису, манускрипту), тексту якому довірені різні ролі: *копіювальника*, «який нічого не змінює та не додає до первинного твору»; *компілятора*, який обмежується лише об'єднанням окремих його фрагментів; *коментатора*, який «додає свої міркування до думок інших»; і нарешті *ауктора*, який надає перевагу власним словам та звертається до висловів інших лише з метою підтвердження» [4, с. 39]. Згодом у сприйнятті поняття авторства посилюється й увиразнюється особистісне начало, одним із пріоритетних показників чого виступає ідея авторитету, позначена креативністю, мистецьким самовираженням, що співвідноситься з конкретною особистістю, яка з плином часу стає «історико-культурним знаком» [4, с. 38]. Уявлення про авторитет, «суму повноважень» автора як суб'єкта дії зміщується в перспективу сприйняття «особистісного авторства» [7], що також виявляється через тексти іншої культури, коли в інтерпретації перекладач виступає митцем, що має власний голос, індивідуальність та унікальну, відмінну від інших, стильову манеру, попри приналежність до певної історичної доби. До цього сузір'я імен зараховуємо сучасного українського перекладача Миколу Андрійовича Дмитренка, який і нині перебуває в неспинному творчому пошуку.

М. Дмитренко з'явився на вітчизняному перекладацькому Олімпі відразу по закінченню 1952 року філологічного факультету Київського державного університету ім. Тараса Шевченка. Отримавши диплом викладача англійської та французької мов, працював у видавництві «Дніпро», обіймаючи посаду завідувача відділу зарубіжної літератури. Хоча перекладач не зараховує себе до покоління шістдесятників, його мистецька позиція завжди була і є такою, щоб через живе, літературне (підкреслено нами – *О. П.*) українське слово донести сучасному читачеві художній стиль іншомовних письменників таким чином, щоб він навіть не відчув, що перед ним перекладена версія. Перекладач особливо опікується саме літературною мовою, у зв'язку з чим навіть опосередковано звинувачує відомого українського перекладача Р. Доценка за його перекладацькі «новотвори», які, за його словами, не вміщуються у 11-томне видання академічного тлумачного словника української мови. З цієї ж причини він зараз працює над перевиданням перекладу роману О. Уайльда «Портрет Доріана Грея», здійсненого Р. Доценком, який, на його думку,

«надто завантажений лексикою, що тягне мову назад». Про це перекладач розповів у приватній розмові, продемонструвавши своє переконання такими прикладами з роману: *«робітня художника»* («а чому не студія художника? – запитує М. Дмитренко» – О. П.), *«дрантя»*, *«здмухнув»*, *«відвідини»*, *«уперіцив її пужалном»*, *«препишні вдовички»*, *«призахідне сонце»* та ін. Витончений лінгвіст, він ще школярем мріяв перекладати твори світової класики, а коли отримав єдину четвірку в таблиці успішності тільки за те, що в екзаменаційному диктанті з російської мови зробив помилку у слові «расчёт», написавши його з подвоєною «с», це бажання переросло у творче покликання.

У доробку М. Дмитренка, в основному, прозові переклади, серед яких вагоме місце посідають зразки детективного жанру А. Конан-Дойля, а також твори О'Генрі, Майн Ріда, Марка Твена, Джона Уейна, Рафаеля Сабатіні, Безіла Девідсона. Своє захоплення детективною прозою перекладач пояснює тим, що вона «легко читається і провокує читача до логічного мислення, дедукції, обґрунтування думок та індуктивних суджень». Зараз перекладач працює над новими перекладами А. Конан Дойля та на замовлення видавництва «Країна мрій» перевидані ним українські версії, зокрема *«Скандал у Богемії»* («A Scandal in Bohemia»), *«Спілка рудих»* («The Red-headed League»), *«Встановлення особистості»* («A Case of Identity»), *«Таємниця Боскомської долини»* («The Boscombe Valley Mystery»), *«П'ять апельсинових зерняток»* («The Five Orange Pips»), *«Людина з вивернутою губою»* («The Man with the Twisted Lip»), *«Блакитний карбункул»* («The Adventure of the Blue Carbuncle»), *«Пістрява стрічка»* («The Adventure of the Speckled Band»), *«Палець інженера»* («The Adventure of the Engineer's Thumb»), *«Знатний холостяк»* («The Adventure of the Noble Bachelor») та ін.

Особливістю власної перекладацької концепції М. Дмитренко вважає очікування діалогу з майбутнім читачем. Під час приватної розмови митець зазначає: «В своїх перекладах я завжди орієнтуюсь на «зустріч» із читачем, й тому маю перед ним відповідальність донести всі художні деталі і навіть окремі нюанси, закладені автором оригіналу». Усвідомлюючи те, що матерія художнього тексту має більш широкі параметри вимірювання, ніж реальна авторська «присутність», перекладач ніби проектує ціннісні площини тексту на інтелектуальний досвід читача, відкриваючи, таким чином, активний, вільний, нічим не обмежений доступ до «істинного смислу» відтвореного ним авторського тексту. Попри стриману оцінку власної ролі «компільатора», яким є перекладач, М. Дмитренко демонструє своє авторське перекладацьке «Я», проголошуючи тим розуміння читачем його перекладацької індивідуальності.

Основу авторської моделі перекладу М. Дмитренка складає поєднання суперечливих властивостей, що супроводжують переосмислення традиційної ролі перекладача як виконавця, тяжінням до індивідуально-орієнтованої позиції письменника, а також передбачення розуміння професійного статусу перекладача, наближеного до умов сьогодення. Це означає обов'язкове врахування соціально-історичного контексту, діалектичного співвідношення об'єктивного й суб'єктивного в перекладі, і взагалі розуміння перекладу як «живого витвору» літератури, що «з однієї культури переходить у творчо трансформованому вигляді в контекст іншої культури, вступаючи з ним у тісну взаємодію, і тим самим, продовжуючи своє життя у ньому» [2, с. 18]. До перекладів тих чи тих творів М. Дмитренка спонукають інколи вже наявні переклади українською або російською мовами. Перечитуючи їх (професійна цікавість!), він часто порівнює їх з оригіналом і виявляє часом нічим не виправдані розбіжності, відхилення від літературної норми та інші невідповідності,

відчуваючи при цьому, що можна зробити краще. Так відбувається і зараз, коли, щоб натрапити на потрібну фразу, образ, алітерацію чи необхідний лексичний відповідник, перекладачеві доводиться довго шукати вдалих рішень, «прокручувати» чисельну кількість варіантів і зрештою вибрати найвлучніший. Для М. Дмитренка не існує дрібниць чи будь-яких другорядних проблем у перекладі. Кожна деталь іншомовного тексту відточується ним так невимушено і співзвучно, що інстинктивно втрачається відчуття того, що маєш справу не з оригінальним твором.

Сьогодні український перекладач знову в пошуку, і в цьому вкотре переконуєшся, коли зазираєш до його творчої лабораторії. Працюючи над замовленням видавництва «Країна мрій» (кількарічна співпраця перекладача з цим видавництвом пов'язана з тим, що за свої переклади він не вимагає великої грошової винагороди й, за його словами, займається цією справою заради власного задоволення), М. Дмитренко планує свою роботу таким чином, щоб відчувати неперервність і, не порушуючи плинності думки, завжди демонструвати готовність вирішувати складні перекладацькі завдання. Його затверджений план-проект як спроба поставити під контроль власну перекладацьку творчість, розглядається як націленість на майбутні художні відкриття. Саме з таких позицій митець осмислює працю перекладача взагалі й цитує у зв'язку з цим артикульовані свого часу О. Пушкіним слова про «перекладачів як поштових коней просвітництва», наголошуючи, що переклад – це кропітка праця, яка винагороджується творчим натхненням і задоволенням від досягнутих результатів. Те, як виражено ставиться перекладач до кожної фрази першотвору, засвідчує, що навіть з простою, як на перший погляд фразою, він діє обмірковано й обережно, зважуючи усі «за» і «проти». Так, у приватній бесіді М. Дмитренко цікавиться найвлучнішим варіантом перекладу з англійської «*he lives poetry*», що в загальному сенсі означає, що «*поезія складає частину його життя*», проте перекладач вивчає всі контексти і доходить висновку, що в оригіналі йдеться про псевдопоета, «творчість» якого взагалі не можна назвати творчістю, і віднаходить еквівалент «*горе-поет*».

Такий підхід до перекладу, заснований на мовно-стилістичному нюансуванні першоджерела, безперечно, потребує від перекладача певних тактик. З огляду на це, М. Дмитренко акцентує на необхідності формування взаємин між автором твору і перекладачем, проголошених свого часу М. Лукашем, якого вважає авторитетною фігурою в царині перекладу: щоб якомога точніше передати задум автора, частково чи повністю «перекладач має підкорити свою волю автору», а таке «підкорення» можливе лише з доброї волі перекладача та за умови надзвичайно позитивного ставлення до автора оригіналу. Саме тому, «аби перекласти вдало, треба злитися з автором в єдине ціле, закохатися в нього, в його твір» [3, с. 62].

З цього приводу перекладач зазначає, що навіть за наявності численних розбіжностей на структурному і лексико-семантичному рівні між англійською та українською мовами, варто зберігати всі закладені автором смисли, трансформуючи лише лексичні форми їх вираження, застосовуючи прийоми калькування, транскодування, контекстуальної заміни, смислового розвитку, антонімічного та описового перекладу тощо, які в основному використовуються для передачі безеквівалентної лексики (власні назви, абрєвіатури, багатозначні слова, фразеологізми, авторські неологізми, культурні та історичні реалії тощо). Така перекладацька настанова на «абсолютизацію» авторського контексту простежується в М. Дмитренка, перш за все, на структурному рівні. Так, у збірці оповідань А. Конан Дойла «Людина з Бейкер-стріт», до якої увійшли 11 оповідань, збережено послідовність розділів, форм внутрішніх діалогів, графічного оформлення листів, авторських посилок, поданих латинською мовою.

Наявний варіант перекладу «Етюд у багрових тонах» у першому його прочитанні перекладачем мав назву «Червоном по білому», а «Пістрявої стрічки» – «Спорока бунда». Інші оповідання, що в англійському варіанті вийшли під назвою «The Adventure (укр. «Пригоди» – О. П.) of the Blue Carbuncle», «The Adventure of the Speckled Band», «The Adventure of the Musgrave Ritual», «The Adventure of the Devil's Foot» в українському варіанті мають більш конкретне наповнення (з вилученням першого слова з назви кожного оповідання) – «Голубий карбункул», «Пістрява стрічка», «Обряд родини Масгрейвів», «Дияволова нога». Для підсилення ефекту загадковості й таємничості, перекладач навіть залишає поданий в оригіналі рукопис («Райгітська загадка»), презентуючи його в українській версії, не порушуючи навіть структури побудови цього письма: «Якщо ви прийдете за чверть дванадцятую до східних воріт, то дізнаєтесь про щось таке, що вас дуже здивує і, може бути, стане вам, а також Анні Моррісон у великій пригоді. Тільки нікому не кажіть про цю справу» [1]. М. Дмитренко не тільки зберігає виважений стиль англійського письма, а й співмірно відтворює його графічну оболонку (курсив, підкреслення, розділові знаки): «*My dear Watson, I write these few lines through the courtesy of Mr. Moriarty. He has been giving me a sketch of the methods by which he avoided the English police. I am pleased to think that I shall be able to free society from any further effects of his presence, though I fear that it is at a cost which will give pain to my friends, and especially, my dear Watson, to you. Very sincerely yours, Sherlock Holmes*» [5] – «Дорогий Вотсон, – мовилось у записці, – пишу вам ці рядки завдяки ласкавості містера Моріарті, який чекає на мене, щоб остаточно вирішити питання, котрі стосуються обох нас. Він стисло змалював мені способи, з допомогою яких йому пощастило уникнути англійської поліції. Мені приємно думати, що нарешті я зможу звільнити суспільство від незручностей, пов'язаних з його існуванням. Але, боюсь, заплатити за це доведеться ціною, яка засмутить моїх друзів, і особливо вас, мій дорогий Вотсон. Залишаюсь, дорогий друже, щиро ваши. Шерлок Холмс» [1].

Перекладач відчуває усі тонкощі оповідної манери англійського письменника, з усіма притаманними особливостями детективного жанру, що здійснюється через органічне поєднання цілковитої вигаданості подій зі скрупульозною точністю і предметністю усіх подробиць і деталей, з якою автор зображує Шерлока Холмса і Вотсона. Знання точних наук, сухе і точне мислення є підґрунтям неспростовності їхньої логіки, що захоплює читача, який стежить за пригодами аналітичної думки та процесами мислення персонажів А. Конан Дойла (основна мета авторської концепції перекладу М. Дмитренка – О. П.). Відтворені образні характеристики головних персонажів – принцип дедуктивного мислення, залізна логіка, розюча спостережливість, вміння віртуозно робити бездоганні висновки з ніяк не пов'язаних між собою наявних фактів, надають їм можливостей розібратися в найзаплутаніших злочинах.

Саме такі враження читач отримує від перекладу, в якому М. Дмитренко за допомогою художньо-образних засобів мовлення гармонійно відтворює закладені автором оригіналу інтенції: «*No clue?*» – *asked Holmes, cocking his eye at the colonel. «None as yet. But the affair is a petty one, one of our little country crimes, which must seem too small for your attention, Mr. Holmes, after this great international affair»* [5] – «І ніяких ключів до розгадки?» – спитав Холмс, косуючи очима на полковника. – «Поки ніяких. Але справа ця незначна, такий собі дрібний сільський злочин. Після тієї гучної міжнародної справи, містере Холмсе, він не вартий вашої уваги» [6]¹.

¹ Тут і далі посилання подаємо за електронним виданням.

Творчою знахідкою перекладача є відтворений еквівалент «*he's our leading man about here*», що у відриві від контексту має бути перекладено як «*він у нас головний тлум*» (зокрема, так було в перекладі П. Тарашука). Мовне відчуття нюансів першотвору підштовхує перекладача до використання іншого еквівалента: «*He's our leading man about here, is old Cunningham, and a very decent fellow too*» – «Тут у нас він перший сквайр, цей старий Каннінгхем, і дуже порядна людина» [1].

М. Дмитренко влучно використовує властиві діалогічному мовленню просторіччя, короткі привітання, вигуки та ін.: «*Holmes waved away the compliment, though his smile showed that it had pleased him*» [5] – «Холмс **відмахнувся від комплімента**, хоч з його посмішки було видно, що він йому приємний» [1]; «*Holmes shrugged his shoulders with a glance of comic resignation towards the colonel, and the talk drifted away into less dangerous channels*» [5] – «Холмс **знижав плечима**, з **комічною смиренністю** глянув на полковника, і **розмова потекла по менш небезпечних каналах**»; «*Oh, the fellows evidently grabbed hold of everything they could get. The county police ought to make something of that,*» said he; «*why, it is surely obvious that*» [5] – «О, хлопці, мабуть, **ханпали все, що потрапило під руку**. Поліція графства **мала б зробити з цього певні висновки**. Адже цілком очевидно, що... »; «*But I held up a warning finger*» [5] – «Але я **застережливо підняв палець**» [1].

Для підсилення ефекту невизначеності й заплутаності справи в оригіналі використано нетиповий для англійської вираз «*a baddest business*» (англ. «bad» – «поганий») має ступінь порівняння «the worst» – «найгірший»), яку перекладач досить влучно відтворює в перекладі: «*Ah, then, we'll step over afterwards,*» said the colonel *coolly settling down to his breakfast again. «It's a baddish business,*» he added when the butler had gone; **He'll be cut up over this, for the man has been in his service for years and was a decent man**» [5] – «А-а, тоді ми зараз там будемо, – мовив полковник, спокійно беручись знову за сніданок. – **Препогане діло**, – додав він, коли дворецький вийшов. – **Це його вб'є**, бо кучер служив у нього багато років і був **гарним працівником**» [1].

Розуміння тексту перекладачем здійснюється через стилістичний аналіз тексту оригіналу, що не тільки надає можливості для вибору мовних засобів, а й забезпечує обґрунтованість і коректність подальших етапів у процесі перекладу. Отже, відштовхуючись від критичної інтерпретації творів англійського прозаїка, перекладач щоразу встановлює моменти близькості чи віддаленості української версії від оригіналу. Це особливо простежується в добірному використанні одиниць з нестандартною залежністю, які представляють певні труднощі для перекладу, і доволі часто за браком теоретичних узагальнень перекладачі потрапляють у тенета власної безпорадності або, виходячи зі становища, вдаються до перекладацького свавілля. Зрештою, такий стан перекладацької справи, можливо, був би до вподоби невибагливому перекладачеві, щоб не доводилося надмірно обтяжувати себе муками пошуку – досить лише натрапити на перший-ліпший (часто хибний) відповідник, а то й просто відмовитися від перекладу, запевнивши читача в марності подолання культурної чи лінгвістичної «перешкоди».

Зовсім інакше розв'язує такі перекладацькі проблеми М. Дмитренко. За його словами, він будує між першотвором і перекладом «проміжну дистанцію», відкриваючи окремих «файл», куди заноситься інформація про всі, на його думку, перекладацькі недомисли та курйози. Вдале використання перекладачем лексем і словосполучень спостерігаємо в такому уривку: «*But he was off like a deer after the shot that killed poor William Kirwan was fired*» – «Але **він зник із швидкістю оленя**, як тільки гримнув постріл, що обірвав життя нещасного Вільяма Кервена»; «*Having found nothing, they*

tried to divert suspicion by making it appear to be an ordinary burglary, to which end they carried off whatever they could lay their hands upon» [5] – «Нічого не знайшовши, вони намагались **відвернути від себе підозру**, для чого зробили так, щоб усе мало вигляд **звичайнісінької крадіжки** зі зламом, бо **прихопили з собою те, що потрапило під руку»** [1].

Інколи тематичні зсуви в перекладі виникають унаслідок втрати окремих денотативних відношень: надання переваги конотації за рахунок денотації, що призводить до відтворення перекладачем органічної форми письма, як, наприклад, у цьому прикладі: «*The J.P. shrugged his shoulders and led the way into his own chamber, which was a plainly furnished and commonplace room*» – «**Мировий суддя** знизав плечима й повів нас у свою спальню, просто умебльовану й нічим не примітну кімнату»; «*We passed the pretty cottage <...> and walked up an oak-lined avenue to the fine old Queen Anne house, which bears the date of Malplaquet upon the lintel of the door*» [5] – «Ми проминули гарненький котедж, <...> і увійшли в обсажену дубами алею, що вела до ошатного будинку **в стилі королеви Анни** з датою **битви під Мольплаке** над дверима» [1].

Повні лексичні еквіваленти відстежуємо і в наступному уривку: «*We come now, however, to a point which is of importance. You may not be aware that the deduction of a man's age from his writing is one which has been brought to considerable accuracy by experts. In normal cases one can place a man in his true decade with tolerable confidence*». – «А втім, зараз ми підходимо до пункту, який для нас дуже **важливий**. Ви, мабуть, не знаєте, що експерти навчилися з **неабиякою точністю визначати вік людини з її почерку**. В нормальних випадках вони можуть зробити це з **точністю до чотирьох-п'яти років»** [1]. У цьому випадку перекладач навіть вдається до уточнення, наголошуючи на технічній довершеності графологічної експертизи: «*a man in his true decade*» (укр. «**точний вік людини**»), яке перекладач відтворює як «з **точністю до чотирьох-п'яти років»** і далі знову відтворює зміст, використовуючи повні еквіваленти: «*I say normal cases, because ill-health and physical weakness reproduce the signs of old age...looking at the bold, strong hand of the one, and the rather broken-backed appearance of the other, which still retains its legibility although the t's have begun to lose their crossing, we can say that the one was a young man and the other was advanced in years without being positively decrepit*» [5] – «Я кажу: в нормальних випадках, – тому що **погане здоров'я або фізична кваліть дають ознаки похилого віку** навіть у юнака. В нашому ж випадку, дивлячись на сміливий, твердий почерк одного й на якийсь **горбатий почерк** другого, ще **досить розбірливий, хоч літера «t»** в нього вже **почала втрачати поперечну риску**, ми можемо сказати, що один з тих, хто писав, молода людина, а другий – старий, хоч ще й **не зовсім немічний»** [1].

Етнолінгвістичний підхід перекладача до аналізу мовних явищ, який побудований на взаємодії мовних і культурних параметрів певної спільноти, надає йому можливостей віднаходити еквіваленти, враховуючи «культурні сценарії» («cultural scripts»), основою яких виступає різноаспектність у способах мовленнєвої поведінки певної мовної спільноти. Осмислюючи мовленнєві стратегії, властиві англійській мовній культурі, М. Дмитренко зосереджується на притаманних їй правилах «позитивного мислення» («positive thinking»), «самовозвеличення» («self-enhancement»), «незалежності» («autonomy»), «гарного самопочуття» («feel good») тощо і відповідно до цього відтворює репліки головних героїв: «*Excellent!*» – «**Блускуче!**»; «*But very superficial*», – *said Holmes*» – «Але все це – речі нескладні, – мовив Холмс»; «*I consider it the greatest privilege*» – «**вважаю за велику честь**»; «*My dear sir*» –

«Любий сер»; «*by Jove*» – «присягаюсь Юнітером»; «*from thy word*» – «слово честі»; «*I don't think you need alarm yourself*» – «думаю, не треба хвилюватися через це»; «*I have had a charming morning*» – «В мене був чудовий ранок»; «*If you will permit me*» – «з вашого дозволу» та ін. До цього також залучаємо і властиві англійцям короткі репліки, які адекватно відтворено в перекладі: «*yes, Sir*»; «*precisely*»; «*naturally*»; «*undoubtedly*»; «*sure*»; «*it does give a clue*» – «саме так», «природно», «безумовно»; «це дає ключ до розуміння» та ін.

У деяких випадках спостерігаємо відмінності реєстрів мовлення, пов'язані з відтворенням у перекладі сталих висловів, фразеологізмів, ідіоматичних конструкцій англійського розмовного стилю, і перекладач, усвідомлюючи це, якнайретельніше добирає кожне слово: «*Tut, man*» – «То годі-бо, голубе»; «*it's as clear as day!*» – «це ясно як день!»; «*there cannot be the least doubt in the world*» «не може бути ніякого сумніву»; «*Why on earth should two men write a letter in such a fashion?*» – «Але з якої це речі двом особам треба було писати листа в такий спосіб?»; «*obviously the business was a bad one*» – «Очевидно, діло було не з чесних» та ін.

Розмірковуючи над явищами неперекладності, М. Дмитренко зазначає, що завжди прагне їх долати тільки через «кількаразове повернення» до першотвору, оскільки процес перекладу для митця постає не в лінійній площині, а має зворотно-поступальний характер. Це дає перекладачеві підстави розглядати рецептивне середовище як концентрацію очікуваних реакцій та ймовірних оцінок майбутнього реципієнта, як спосіб зреалізувати власну візію іншомовного літературного твору в його цілісності й актуальності щодо часової та культурно-історичної перспективи.

Висновки. Можна говорити, що момент повного рецептивного осягнення оригіналу для М. Дмитренка відбувається лише тоді, коли перекладач «розкодовує» втілені автором оригіналу контексти, окреслені вичерпністю «прогалин» або «лакун», наповнює відтворений ним текст новими значеннями, залишаючи за собою право на домислювання чи уявне дописування їх атрибутивних ознак. При цьому він враховує внутрішньо-особистісні запити кожного реципієнта, співвідносячи їх з власними стереотипами впізнавання й осмислення образно-тематичних та стильових особливостей тексту оригіналу.

Унікальна літературна ерудиція М. Дмитренка, тонке відчуття художнього слова і величезний творчий арсенал його фантазії дозволяють українському читачеві отримати ті ж самі враження від перекладу англійської книги, що й читач, який є представником іншої культури. Саме це є перекладацькою метою, моделлю бажаного результату й невідступним прагненням перекладача до нових творчих пошуків.

Перспективою подальших досліджень є аналіз явищ неперекладності в українських перекладах англійської прози, здійсненої М. А. Дмитренко.

Список використаної літератури

1. Дойл А. К. Райгітська загадка [Електронний ресурс] / А. К. Дойл. – Режим доступу : https://read-online.in.ua/read/rajhitska_zahadka ; Doil A. K. Raihitska zahadka [Elektronnyi resurs] / A. K. Doil. – Rezhym dostupu : https://read-online.in.ua/read/rajhitska_zahadka
2. Зорівчак Р. П. Український художній переклад як націєтворчий чинник / Р. П. Зорівчак // Зарубіжна література. – 2007. – Квітень (№ 14). – С.1–5 ; Zorivchak R. P. Ukrainskyi khudozhnii pereklad yak natsiietvorchyi chynnyk / R. P. Zorivchak // Zarubizhna literatura. – 2007. – Kvitin (№ 14). – S. 1–5.
3. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підруч. / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова кн., 2003. – 448 с. ; Korunets I. V. Teoriia i praktyka

perekladu (aspektnyi pereklad) : pidruch. / I. V. Korunets. – Vinnytsia : Nova kn., 2003. – 448 s.

4. Bennett A. The Author / A. Bennett. – New York : Routledge, 2005. – 151 p.

5. Doyle A. C. The Reigate Puzzle [Electronic resource] / A. C. Doyle. – Mode of access : <https://sherlock-holm.es/stories/pdf/a4/1-sided/reig.pdf>

6. Doyle A. C. The Adventures of Sherlock Holmes [Electronic resource] / A. C. Doyle // Literature Network. – Mode of access : http://www.online-literature.com/doyle/adventures_sherlock/

7. Love H. Attributing Authorship : An Introduction / H. Love. – Cambridge : Cambridge University Press, 2002. – 271 p.

Стаття надійшла до редакції 31.10.2019.

O. Pavlenko

TRANSLATING SELVES OF MYKOLA DMYTRENKO

This paper reflects on the key issues of literary translation approaches suggested by Mykola Dmytrenko, an outstanding Ukrainian prose translator. Despite the vast research made by Ukrainian and foreign scholars regarding the translation (A. Bennet, S. Bassnet, M. Strykha) little is known about the contribution made by Ukrainian translators to the promotion of the Ukrainian literature on the international arena. Mykola Dmytrenko's original arguments coming from value-based interview questions reveal the nature of translating process in terms of cultural transfer with a special emphasis on the literary standards and the distinctive nature of translation paradigm. As many translation theorists and researchers claim, there has been an accepted recognition of the fact that the use of the strategies and techniques of contemporary linguistics shift away to cultural studies.

This article attempts to outline the scope of translation as a process by syndicating various extralinguistic phenomena as they occur in Mykola Dmytrenko's translation project. Firstly, his translation programme embraces the issues of self with their close relation to the problems of cultural identity and the ones connected with tracing the target text within its new sociocultural context. Secondly, Mykola Dmytrenko's translations provide his exceptional position in developing general principles through which he adequately clarifies the algorithm of choosing literary texts for translation and sheds light on the author selection as well as the ways literary translation networks function in a number of respects.

Furthermore, the translator aims his works to be viewed in a broader context of building up the relations with the author of the original on the equal basis so that the target reader would feel he deals with the original text, not with the translation. With this purpose, Mykola Dmytrenko claims that he not only aspires to getting Ukrainian readers acquainted with the masterpieces of world literature, but also aims to develop the ability of cultivating their deductive skills as well as sharpening observation and forming the power of imagination. These explicate the reasons for the translator's selection of literary texts by A. C. Doyle («A Scandal in Bohemia», «The Red-headed League», «A Case of Identity», «Boscombe Valley Mystery», «The Five Orange Pips», etc.).

All these have been illustrated by the examples from A. Conan Doyle's collection of detective stories «The Adventures of Sherlock Holmes» («The Reigate Puzzle»).

So, the translator's pragmatic view comes to be both from an inborn talent and a professional skill to produce the target text of the highest quality.

Key words: *literary translation, literary process, motivational algorithm, authorship, translation tactics, absolutisation of the author's context, ethnolinguistic approach.*